

TŘICETILETÁ VÁLKA

PŘEDPOKLADY, PŘÍČINY A ZÁMINKA VÁLKY

Třicetiletá válka, která se odehrávala v letech 1618-1648, je prvním válečným konfliktem, který **zachvátil skutečně celou Evropu**. Bojovali v něm Španělé z jihu i Švédové ze severu, Rusové z východu i Angličané ze západu. Je také nejdelší válkou, kterou Evropa ve svých dějinách zažila, protože celých třicet let se bojovalo nepřetržitě (ve stoleté válce nebylo žádné vojenské tažení tak dlouhé). A je to také první válka, jejíž výsledky se řešily na **mezinárodní konferenci** za účasti mnoha států. Abychom pochopili, jak mohlo k tak strašné válce dojít, musíme znát její **předpoklady, příčiny a záminku**.

Předpoklad je podmínka, za které může nějaká situace vůbec nastat. Například předpokladem jakékoli námořní bitvy je především mít lodě, bez nich námořní bitvu nesvedeme. Předpokladů vzniku celoevropského válečného konfliktu trvajících třicet let je více:

- **rozvoj obchodu a řemesel**, zvláště manufaktur v 16. století, umožnil vyzbrojit a vystrojil obrovské množství vojáků,
- **rozvoj komunikací** (tedy cest a silnic), který byl nezbytný pro rozvoj obchodu, umožnil rychlejší přesuny armád,
- **dostatek drahých kovů** (a tedy i mincí) v Evropě umožnil vznik námezdné armády. To znamená, že panovníci už nespolehali na zemskou hotovost, ale najímali si vojáky za peníze. Měli tedy armádu k dispozici kdykoli, i bez souhlasu stavů. Námezdným vojákům se říká **žoldněři**.

Příčina je to, kvůli čemu se něco doopravdy stane. Třicetiletá válka měla dvě zásadní příčiny:

Mušketýři, typičtí vojáci třicetileté války, byli vyzbrojeni kordem (meč s úzkou čepelí) a mušketou – puškou s dlouhou hlavní. Aby mohli dlouhou a těžkou puškou vůbec mířit, museli hlaveň podírat zvláštní opěrkou, furketou, kterou drží mušketýř v pravé ruce.

✓ Zjistěte, proč měla mušketa tak dlouhou hlaveň. Může vám poradit vyučující fyziky.

✓ Který francouzský spisovatel se proslavil romány o mušketýrech? Pomůže vám vyučující českého jazyka.

✓ Pokud jste vyřešili předchozí úkol, nebude pro vás těžké zjistit, kdo je tento francouzský panovník, který v románech vystupuje. Vládl v době třicetileté války.

Čeští panovníci vládoucí na počátku třicetileté války: Matyáš (vlevo) a Ferdinand II.

- **rozpínavost Habsburků** a z toho plynoucí obavy řady evropských států (hlavně Anglie a Francie),
- **obchod v Severním a Baltském moři**, o jehož ovládnutí bojovaly státy ležící na severu Evropy.

Záminka je to, co se nepravdivě vydává za hlavní důvod. Záminkou pro většinu států, které v třicetileté válce bojovaly, bylo **náboženství**. Jediným státem, pro který náboženství nebylo záminkou, ale opravdovou příčinou války, byly **české země**; a jedním státem, který nemohl náboženství jako záminku k válce použít, byla **Francie**. Francie byla totiž v době třicetileté války **katolická**, a přesto – jako jediný katolický stát – bojovala **proti Habsburkům**. Když se podíváte na mapu tehdejší Evropy, pochopíte proč. Třicetiletá válka byla **posledním válečným konfliktem**, který byl formálně veden kvůli **náboženství**.

- Vysvětlete, co je to předpoklad, příčina a záminka.
- Jaké byly předpoklady, příčiny a záminka třicetileté války?
- Čím se třicetiletá válka lišila od všech předchozích válečných konfliktů v Evropě?
- Zopakujte si, kdo nastoupil v Anglii po smrti královny Alžběty. Jakého náboženství musel být anglický král? Proč?

Kromě dvou místodržících, Viléma Slavaty z Chlumu a Košumberka (nahore) a Jaroslava Bořity z Martinic (dole), byl z okna vyhozen ještě písař Fabricius (na rytině znázorňující defenestraci je uprostřed). Všichni tři přežili pád z výšky asi 16 metrů bez vážnějších zranění, což posloužilo katolické propagandě: zachránili je prý andělé, jak znázorňuje dobový leták dole.

X Udělejte si referát o obou místodržících. Můžete si připravit referát i o Jindřichu Matyáši Thurnovi, který dal podnět k defenestraci.

Pražská defenestrace

ČESKÉ STAVOVSKÉ POVSTÁNÍ

Císař **Matyáš** na rozdíl do Rudolfa nesídlil v Praze, ale ve Vídni. V Praze jej zastupovali dva **místodržící**. Protože Matyáš neměl potomky, už za jeho života se řešila otázka, kdo bude jeho nástupcem. Matyáš vybral svého bratrance, budoucího **Ferdinanda II.**, a ten byl roku **1617** i českými stavy přijat jako budoucí král. Ferdinand byl samozřejmě také katolík a jeho přijetí povzbudilo katolickou stranu v Čechách. Katolíci **přestali dodržovat Rudolfovu majestát**, útočili na nekatolíky a zavírali protestantské kostely. Jeden dokonce rozbořili. Protestanti si na takové porušování Rudolfova majestátu **stěžovali u Matyáše**, ale ten jejich stížnost odmítl.

Nespokojení stavové se postavili na odpor. Dne **23. 5. 1618** vtrhli do kanceláře na Pražském hradě a oba císařské místodržící vyhodili z okna. Místodržící sice **defenestraci přežili**, ale tím, že na ně stavové

1615

1620

1625

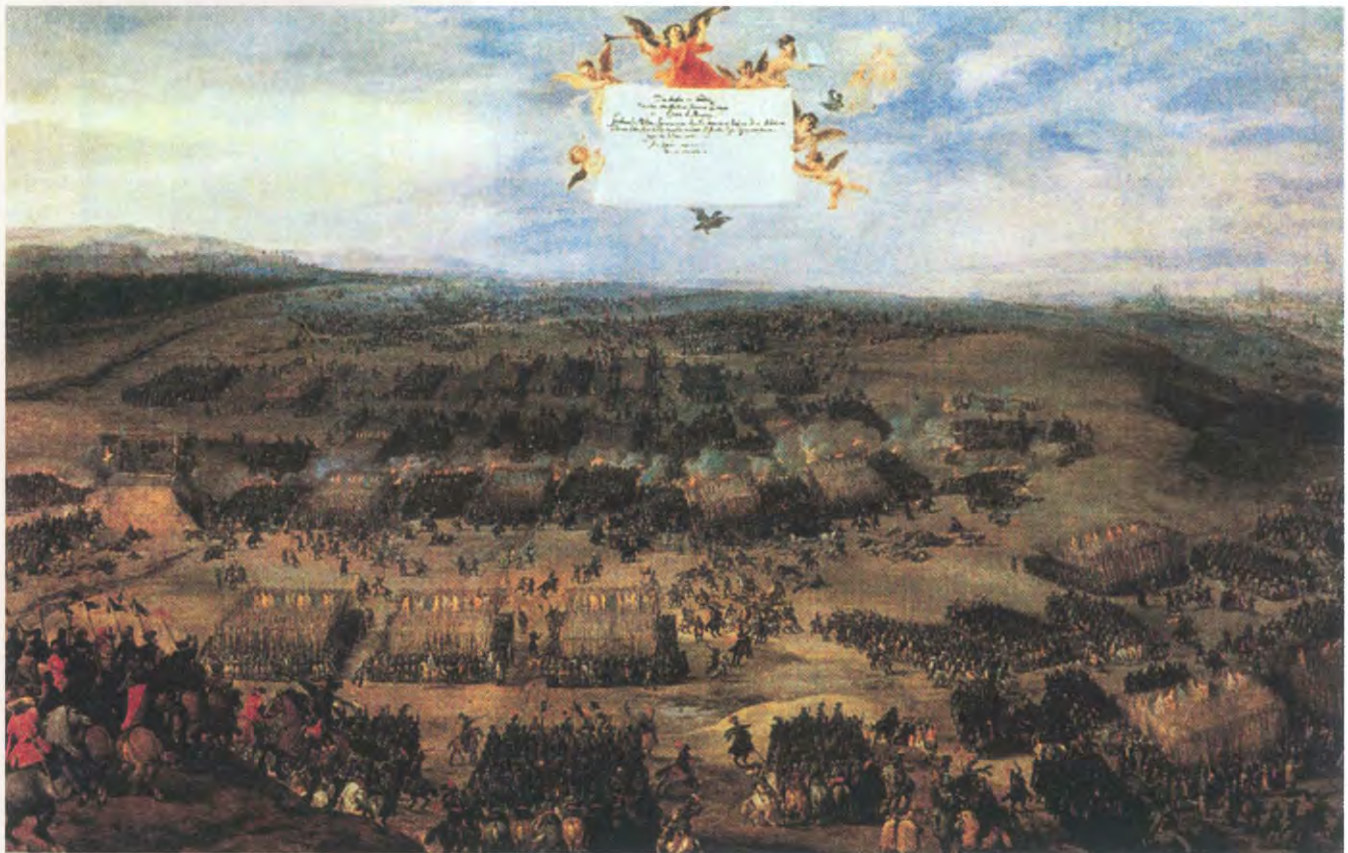
1630

Fridrich Falcký

vztáhli ruku, dopustili se **vzpoury proti císaři**. A tak touto defenestrací **vypuklo stavovské povstání** a zároveň **třicetiletá válka**. Stavové i císař totiž začali okamžitě sbírat armádu a chystat se na vojenské střetnutí.

Matyáš však hned příštího roku, **1619**, zemřel. Toho stavové využili. Ferdinanda II., kterého před dvěma lety jako krále přijali, zbavili trůnu a **českým králem zvolili** významného německého protestantského knížete **Fridricha Falckého**. Nebyla to náhodná volba. Kromě toho, že byl Fridrich protestant, byl také **zetěm anglického krále Jakuba I.** Ten byl samozřejmě také nekatolík a čeští stavové doufali, že Jakub svého zetě podpoří ve válce s Ferdinandem. Ferdinand se totiž pochopitelně českého trůnu vzdát nechtěl. Jakub však Fridrichu Falckému nepomohl, zato Ferdinanda podpořili i **španělští Habsburkové**. A tak české stavovské vojsko podlehl habsburské přesile v rozhodující bitvě na Bílé hoře nedaleko Prahy, ke které došlo **8. 11. 1620**. Fridrich Falcký z Prahy okamžitě uprchl, a protože tu vládl jenom jednu zimu, vysloužil si přezdívku „zimní král“.

Obraz bitvy na Bílé hoře z 16. století zahrnuje tři fáze střetu: v popředí je seřazená císařská armáda, uprostřed je vlastní bitva a v pozadí útěk stavovského vojska z bojiště. Bitva je zachycena z pohledu císařského vojska, které na Bílou horu přišlo ze západu. Vlevo je vidět obora u letohrádku Hvězda a vpravo v pozadí věže chrámu sv. Víta.

Zkuste s pomocí plánu Prahy zjistit, kde bylo bojiště a kde by musel stát pozorovatel, aby se mu naskytl stejný výhled, jaký je zachycen na obrázku. Je bitevní pole mimo dnešní hranice Prahy, nebo už se Praha rozrostla až sem?

Ferdinand II. se opět ujal vlády v Čechách. Pronásledováním Fridricha Falckého se válka přenesla **mimo české území**. Z obav před trestem za stavovské povstání začali z Čech odcházet první nekatolíci.

- Co vedlo ke stavovskému povstání?
- Proč myslíte, že byl z trůnu sesazen Ferdinand II., i když ho předtím zástupci stavů za krále přijali?
- Proč byl novým králem zvolen právě Fridrich Falcký?
- Jak stavovské povstání dopadlo?
- Zopakujte si, co víte o vztazích Španělska a Nizozemí.
- Zopakujte si, do kterých zemí se šířila reformace.